

ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΤΟΥ «ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΠΡΟΦΙΛ» ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ ΧΡΗΣΤΗ ΤΗΣ ΞΕΝΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Παρασκευή Γκοτσούλια
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Εισαγωγή

Το άρθρο αυτό παρουσιάζει τις κατευθύνσεις έρευνας που αποτελούν τη βάση εκπόνησης του έργου περιγραφής του «γλωσσικού προφίλ» του Έλληνα χρήστη των ξένων γλωσσών, ενός διεπιστημονικού προγράμματος το οποίο υλοποιείται στο Κέντρο Έρευνας για την Αγγλική (Research Centre for English Language, RCEL), με κεντρικό άξονα ενδιαφέροντος την αποτελεσματική μάθηση, διδασκαλία και αξιολόγηση της ξένης γλώσσας.¹ Ο όρος «γλωσσικό προφίλ» αναφέρεται στη χαρακτηριστική χρήση των ποικίλων στοιχείων (φωνολογικών, μορφο-συντακτικών, λεξικών, σημασιολογικών, πραγματολογικών, κ.ά.) ορισμένου γλωσσικού κώδικα από ορισμένο/-ους ομιλητή/-ές. Το έργο εστιάζει ειδικά στη χρήση των ξένων γλωσσών οι οποίες περιλαμβάνονται στο νέο Εθνικό Πρόγραμμα Σπουδών και αποτελεί την αναγκαία επιστημονική και ερευνητική βάση για τη διαρκή ενημέρωση του «Ενιαίου Προγράμματος Σπουδών για τις Ξένες Γλώσσες» (ΕΠΣ-ΞΓ), καθώς και για την ανάπτυξη νέου διδακτικού-μαθησιακού υλικού και σταθμισμένων προδιαγραφών αξιολόγησης της γλωσσομάθειας, προσαρμοσμένων στον μαθητή με πρώτη γλώσσα την Ελληνική.²

Το έργο αυτό συνδέεται στενά με τις πρόσφατες εργασίες του Συμβουλίου της Ευρώπης για την ανάπτυξη προτυποποιημένων κριτηρίων περιγραφής και αξιολόγησης της γλωσσομάθειας και συνάδει με τις πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για συστηματική προώθηση της πολυγλωσσίας στην Ευρώπη. Σημαντικό πρώτο βήμα για την αντικειμενική περιγραφή της επάρκειας στη δεύτερη (ξένη) γλώσσα αποτελεί το *Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Γλώσσες* (ΚΕΠΑ, Council of Europe, 2001a), το οποίο ορίζει κλίμακα έξι επιπέδων γλωσσομάθειας και δίνει ενδεικτικές περιγραφές για κάθε

¹ Η αρχική φάση του έργου εντάσσεται στο πλαίσιο δύο ερευνητικών προγραμμάτων του Κέντρου Έρευνας για την Αγγλική (RCEL), με επιστημονική υπεύθυνη την καθ. Β. Δενδρινού, την οποία ευχαριστώ θερμά για την κριτική ανάγνωση του παρόντος άρθρου, καθώς και για τα βοηθητικά της σχόλια και υποδείξεις. Για την περαιτέρω εκπόνηση του έργου, με χρονοδιάγραμμα 36 μηνών, απαιτείται πρόσθετη χρηματοδότηση, για την οποία έχει υποβληθεί τεκμηριωμένη πρόταση από την καθ. Β. Δενδρινού, με τη συμβολή της συγγραφέως του παρόντος και άλλων ερευνητών του Κέντρου Έρευνας. Η πρόταση εντάσσεται στο πλαίσιο της Πράξης «Αριστεία», την οποία έχει προκηρύξει το Υπουργείο Παιδείας μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», με τη συγχρηματοδότηση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ) και υποβλήθηκε στη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ).

² Το ΕΠΣ-ΞΓ εκπονήθηκε στο πλαίσιο Πράξης για το «Νέο Σχολείο» από ομάδα ειδικών εμπειρογνομόνων με επιστημονική υπεύθυνη την καθ. Β. Δενδρινού. Εφαρμόζεται πιλοτικά, το τρέχον έτος, σε 188 σχολεία, ώστε να αξιολογηθεί και στην τελική του μορφή να εφαρμοστεί σε όλα τα σχολεία της χώρας.

επίπεδο, συνδεδεμένες με διαφορετικούς τύπους επικοινωνιακών γλωσσικών ικανοτήτων (ορθογραφικής, ορθοφωνικής, φωνολογικής, λεξικής, γραμματικής, σημασιολογικής, κοινωνιογλωσσικής, πραγματολογικής).³ Οι περιγραφικοί δείκτες του ΚΕΠΑ προσδιορίζουν αδρομερώς τις *λειτουργίες* που αναμένεται να μπορεί να επιτελεί ο ομιλητής κατά διακριτά στάδια μάθησης, χρησιμοποιώντας την ξένη γλώσσα (για εκτενή συζήτηση του ΚΕΠΑ, βλ. Little, 2007).⁴ Στο επίπεδο B1, λόγου χάρη, θα πρέπει να είναι σε θέση να:⁵

- κατανοεί τα κύρια σημεία που τού παρουσιάζονται με σαφήνεια και χωρίς αποκλίσεις από τον κοινό γλωσσικό τύπο και που αφορούν θέματα που συναντώνται τακτικά στη δουλειά, στο σχολείο, στον ελεύθερο χρόνο, κ.λπ.
- χειρίζεται καταστάσεις που είναι πιθανό να προκύψουν στη διάρκεια ενός ταξιδιού σε μια περιοχή όπου ομιλείται η γλώσσα
- παράγει απλό κείμενο σχετικό με θέματα που γνωρίζει ή που τον αφορούν προσωπικά
- περιγράφει εμπειρίες και γεγονότα, όνειρα, ελπίδες και φιλοδοξίες και να δίνει συνοπτικά λόγους και εξηγήσεις για τις γνώμες και τα σχέδιά του.

Στο αμέσως επόμενο επίπεδο (B2), ο χρήστης της ξένης γλώσσας θα πρέπει να είναι σε θέση να:

- κατανοεί τις κύριες ιδέες ενός σύνθετου κειμένου τόσο για συγκεκριμένα όσο και για αφηρημένα θέματα, συμπεριλαμβανομένων συζητήσεων σχετικά με τεχνικά ζητήματα της ειδικότητάς του
- συνδιαλέγεται με κάποια άνεση και αυθορμητισμό που καθιστούν δυνατή τη συνήθη επικοινωνία με φυσικούς ομιλητές της γλώσσας χωρίς επιβάρυνση για κανένα από τα δύο μέρη
- παράγει σαφές, λεπτομερές κείμενο για ένα ευρύ φάσμα θεμάτων και να εξηγεί μια άποψη σχετικά με ένα κεντρικό ζήτημα, δίνοντας τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των διαφόρων επιλογών.

Στο επίπεδο Γ1, θα πρέπει κανείς να μπορεί να:

- κατανοεί ένα ευρύ φάσμα απαιτητικών, μακροσκελών κειμένων και να αναγνωρίζει σημασίες που υπονοούνται
- εκφράζεται άνετα και αυθόρμητα χωρίς να φαίνεται συχνά πως αναζητά εκφράσεις

³ Η κλίμακα των έξι επιπέδων, η οποία αποτελεί πλέον το ευρωπαϊκό πρότυπο αξιολόγησης της γλωσσομάθειας, περιλαμβάνει τα εξής επίπεδα αναφοράς: Επίπεδο Α (Βασικός χρήστης – Basic User): A1 (Beginner), A2 (Elementary)· Επίπεδο Β (Αυτόνομος χρήστης – Independent User): B1 (Pre-intermediate), B2 (Intermediate)· Επίπεδο Γ (Ικανός χρήστης – Proficient User): C1 (Effective operational proficiency), C2 (Mastery).

⁴ Ανάλογες περιγραφές (ή, όπως συνήθως ονομάζονται, δηλώσεις «Μπορεί να κάνει», Can Do statements) έχουν αναπτυχθεί από την ALTE (Association of Language Testers in Europe) και συγκεντρώνονται στο Παράρτημα Δ' του ΚΕΠΑ.

⁵ Οι περιγραφές αυτές περιλαμβάνονται στο Κεφάλαιο 3 του ΚΕΠΑ (βλ. http://www.pi-schools.gr/lessons/english/pdf/cef_gr.pdf για την επίσημη μετάφραση στα Ελληνικά).

- χρησιμοποιεί τη γλώσσα ευέλικτα και αποτελεσματικά για κοινωνικούς, ακαδημαϊκούς και επαγγελματικούς σκοπούς
- παράγει σαφή, λεπτομερή κείμενα για σύνθετα θέματα, επιδεικνύοντας έλεγχο στη χρήση των δομικών σχημάτων της γλώσσας, των συνδετικών στοιχείων και των μηχανισμών συνοχής.

Οι ενδεικτικοί περιγραφητές (descriptors) του ΚΕΠΑ συνιστούν προϊόν μακρόχρονης εμπειρίας στον χώρο της διδακτικής και της αξιολόγησης των ξένων γλωσσών. Είναι εντούτοις σκόπιμα γενικοί προκειμένου να καλύπτουν τις διαφορετικές γλώσσες στις οποίες έχει εφαρμογή το Πλαίσιο. Για την αξιοποίησή τους στη διδακτική πράξη, είναι αναγκαίο να προσδιοριστούν με λεπτομέρεια, για κάθε γλώσσα ξεχωριστά, βασικές πλευρές γλωσσικής χρήσης, όπως οι επιλογές γραμματικών και λεξικών μέσων για την έκφραση των νοημάτων, στοιχεία δηλαδή που αποτελούν στην πράξη κριτήρια αξιολόγησης της γλωσσικής επάρκειας. Επιπλέον, καθώς οι γενικές αυτές περιγραφές αυτές έχουν διαμορφωθεί από μελετητές στηριζόμενους στη διαίσθησή τους ως δασκάλων και ομιλητών κάθε γλώσσας, είναι απαραίτητη η στήριξη και τεκμηρίωσή τους βάσει εμπειρικών δεδομένων, γλωσσικών δεδομένων που έχουν παραχθεί από χρήστες της ξένης γλώσσας, σε δεδομένες συνθήκες επικοινωνίας. Στην πραγματικότητα, η διαμόρφωση λεπτομερών, σταθμισμένων κριτηρίων περιγραφής και διάκρισης των σταδίων εξέλιξης της χρήσης μιας γλώσσας από ορισμένους ομιλητές συνιστά ουσιαστικό προαπαιτούμενο για την ανάπτυξη συνεπών μοντέλων μάθησης, διδασκαλίας και αξιολόγησης της γλωσσικής επάρκειας. Τέτοιου είδους μοντέλα, τα οποία ανταποκρίνονται στα ειδικά γλωσσικά χαρακτηριστικά και τους γραμματισμούς ορισμένων ομάδων ομιλητών, μπορούν να ενσωματωθούν σε δομημένα, ηλεκτρονικά συστήματα διδασκαλίας (έξυπνα συστήματα διδασκαλίας/intelligent tutoring systems) και συστήματα αυτόματης αξιολόγησης της γλωσσικής επίδοσης, με δυνατότητα παροχής στοχευμένης ανατροφοδότησης στον μαθητή, έτσι ώστε αυτός να βελτιώνεται συστηματικά σε μαθησιακές δραστηριότητες και δραστηριότητες (αυτο)αξιολόγησης.

Το έργο αποτύπωσης του «γλωσσικού προφίλ» του Έλληνα χρήστη των ξένων γλωσσών ενσωματώνει ερευνητικές κατευθύνσεις και μεθοδολογικές πρακτικές από τους χώρους της θεωρητικής και εφαρμοσμένης γλωσσολογίας, της διδακτικής των ξένων γλωσσών, της γλωσσολογίας των σωμάτων κειμένων (corpus linguistics) και της υπολογιστικής γλωσσολογίας (ή Επεξεργασίας Φυσικής Γλώσσας, Natural Language Processing), στοχεύοντας, βάσει των παραπάνω, στην εκτεταμένη τεκμηρίωση και ανάλυση της χρήσης της ξένης γλώσσας που κάνουν ομιλητές με πρώτη γλώσσα την Ελληνική, σε καθένα από τα επίπεδα του ΚΕΠΑ. Η αρχική φάση του έργου εστιάζει στη διερεύνηση γλωσσικών δεδομένων από το σώμα κειμένων (corpus) του Κρατικού Πιστοποιητικού Γλωσσομάθειας (ΚΠΓ) για την Αγγλική ως ξένη γλώσσα. Ο γλωσσικός αυτός πόρος περιλαμβάνει συλλογές γραπτών (και περιορισμένο αριθμό προφορικών) κειμένων που έχουν παραχθεί από Έλληνες ομιλητές της Αγγλικής, οι οποίοι έχουν συμμετάσχει στις εξετάσεις του Κρατικού

Πιστοποιητικού Γλωσσομάθειας, τις εθνικές προτυποποιημένες εξετάσεις πιστοποίησης της γλωσσομάθειας.⁶

Χρησιμοποιώντας τεχνικές αυτόματης ανάλυσης (Επεξεργασίας Φυσικής Γλώσσας) για εξαγωγή γλωσσικών δομών από τα κείμενα, υλοποιείται ένα καινοτόμο, γενερικό μοντέλο αποτύπωσης των χαρακτηριστικών της γλωσσικής παραγωγής των μαθητών, όπως αυτή πραγματώνεται σε ποικίλα επικοινωνιακά πλαίσια. Το μοντέλο αυτό, κοινό για όλες τις γλώσσες που εξετάζονται, επιτρέπει τη συστηματική περιγραφή και τεκμηρίωση της κοινωνικά προσδιορισμένης χρήσης της γλώσσας κατά ορισμένα στάδια, βάσει της σύνδεσης διακριτών επιπέδων γλωσσολογικής ανάλυσης (λεξικού, σημασιολογικού, γραμματικού/μορφο-συντακτικού και λειτουργικού).⁷ Η συμβολή της παρούσας προσέγγισης στην έρευνα για τη λεπτομερή περιγραφή και διάκριση των επιπέδων αναφοράς του ΚΕΠΑ είναι, από τη σκοπιά της μεθοδολογίας, ουσιαστική. Σημαντικές καινοτομίες αφορούν (i) στην περιγραφή της γλωσσικής παραγωγής βάσει δομών που συσχετίζονται μεταξύ τους σε συνδυασμό με γλωσσικές δομές που τεκμηριώνονται και μελετώνται ξεχωριστά, (ii) στη σύνδεση των δομικών στοιχείων της γλώσσας με τη λειτουργία τους σε ορισμένα επικοινωνιακά συμφραζόμενα, αντί μιας αποκλειστικά δομιστικής θεώρησης του γλωσσικού συστήματος.

Στις ενότητες που ακολουθούν, παρουσιάζεται η μεθοδολογία ανάλυσης των λεξικογραμματικών επιλογών στα κείμενα των Ελλήνων χρηστών, με σκοπό τον προσδιορισμό στοιχείων τα οποία διαφοροποιούν την έκφραση των σημασιών κατά επίπεδο γλωσσομάθειας. Τέτοιου είδους διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά προκύπτουν από εκτεταμένες αναλύσεις συχνότητας και ορθότητας (καταλληλότητας) χρήσης λεξικών σημασιολογικών και γραμματικών δομών σε ποικίλα επικοινωνιακών περιβαλλόντων, σε διαφορετικά επίπεδα. Προϊόν των αναλύσεων αυτών θα αποτελέσουν, σε αμέσως επόμενο στάδιο, λεπτομερείς, συνεκτικοί δείκτες περιγραφής των επιπέδων αναφοράς του ΚΕΠΑ, οι οποίοι θα εξειδικεύουν πώς η γνώση της γλώσσας κατακτάται κατά ορισμένα στάδια, δίνοντας συγκεκριμένα παραδείγματα για το πώς οι μαθητές αρθρώνουν με γλωσσικά μέσα κοινωνικά προσδιορισμένα νοήματα. Οι δείκτες αυτοί πρόκειται να αντιστοιχιστούν με τους

⁶ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις εξετάσεις του Κρατικού Πιστοποιητικού Γλωσσομάθειας, βλ. http://rcel.enl.uoa.gr/kpg/gr_index.htm.

⁷ Σχετική έρευνα με σκοπό τη λεπτομερή περιγραφή της επάρκειας χρήσης της Αγγλικής ως δεύτερης (ξένης) γλώσσας σε καθένα από τα επίπεδα του ΚΕΠΑ, βάσει συγκεκριμένων παραδειγμάτων από σώματα κειμένων μαθητών, διενεργείται επίσης στο πλαίσιο του έργου English Profile (<http://www.englishprofile.org/>) (βλ. Kurtes and Saville, 2008). Το έργο αυτό υλοποιείται από το 2005 από τους συνεργαζόμενους φορείς Cambridge ESOL Examinations, Cambridge University Press, University of Cambridge, British Council, University of Bedfordshire. Το έργο περιγραφής του «γλωσσικού προφίλ» του Έλληνα ομιλητή της Αγγλικής διαφοροποιείται ουσιαστικά, από θεωρητική και ιδεολογική σκοπιά, από το English Profile, ακολουθώντας την πολύτιμη παράδοση των τοπικά (κοινωνικο-πολιτισμικά) προσδιορισμένων σπουδών διδακτικής και αξιολόγησης της ξένης γλώσσας. Δίνει μεγαλύτερη έμφαση στα χαρακτηριστικά μάθησης και παραγωγής της γλώσσας από ορισμένους χρήστες σε ορισμένα πολιτισμικά περιβάλλοντα, παρά στη μάθηση και χρήση των δομών του γλωσσικού κώδικα ως αυτόνομου (κλειστού) συστήματος νοηματοδότησης.

«Δείκτες Επικοινωνιακής Επάρκειας» που αρθρώνονται στο ΕΠΣ-ΞΓ αλλά και με τους γενικούς περιγραφητές του ΚΕΠΑ.⁸

1. Το σώμα κειμένων της Αγγλικής και η θεωρητική του βάση

Το σώμα κειμένων του ΚΠΓ για την Αγγλική είναι ένας γλωσσικός πόρος ο οποίος αναπτύσσεται τα τελευταία επτά χρόνια στο Κέντρο Έρευνας και στην τρέχουσα εκδοχή του περιλαμβάνει περίπου 3,5 εκατομμύρια λέξεις. Περιλαμβάνει μια Βάση Γραπτών, όπου έχουν συστηματοποιηθεί συλλογές κειμένων υποψηφίων (όλων των ηλικιών) που έχουν παραχθεί για τις δοκιμασίες της Ενότητας 2 της εξέτασης της Αγγλικής (Παραγωγή Γραπτού Λόγου και Γραπτή Διαμεσολάβηση) και μια Βάση Προφορικών κειμένων, με μικρό αριθμό μεταγεγραμμένων συνεντεύξεων υποψηφίων που έχουν παραχθεί για τις δοκιμασίες της Ενότητας 4 της εξέτασης (Παραγωγή Προφορικού Λόγου και Προφορική Διαμεσολάβηση). Οι Ενότητες αυτές ελέγχουν την ικανότητα του υποψηφίου να εκφράζεται γραπτά και προφορικά στην ξένη γλώσσα, αντιδρώντας είτε σε ένα κείμενο-πηγή είτε σε άλλο ερέθισμα. Για την παραγωγή του κειμένου, πάντοτε καθορίζεται στις οδηγίες που δίνονται στον υποψήφιο το επικοινωνιακό πλαίσιο στο οποίο καλείται να λειτουργήσει. Η καταλληλότητα των γλωσσικών επιλογών για το πλαίσιο αυτό αποτελεί βασικό κριτήριο αξιολόγησης της γλωσσικής παραγωγής, ιδίως από το επίπεδο B1 και μετά. Επιπλέον, από το επίπεδο B1 και μετά, και στις δύο ενότητες περιλαμβάνονται δοκιμασίες *διαμεσολάβησης*, στις οποίες ο υποψήφιος καλείται να μεταφέρει το περιεχόμενο ενός ελληνόφωνου κειμένου σε έναν ομιλητή της Αγγλικής που δεν μιλάει Ελληνικά, προσαρμόζοντάς το σε επικοινωνιακό πλαίσιο ή στόχο διαφορετικό από εκείνον για τον οποίο έχει αρχικά παραχθεί. Για παράδειγμα, μπορεί από τον υποψήφιο να ζητείται να αξιοποιήσει το περιεχόμενο μιας αγγελίας περιοδικού, σχετικής με έναν διεθνή μουσικό διαγωνισμό, προκειμένου να συντάξει ένα ηλεκτρονικό μήνυμα (email) στο οποίο να προτρέπει κάποιον Βρετανό φίλο του να συμμετάσχει στον διαγωνισμό αυτό.

Στη Βάση Γραπτών, που αυτή τη στιγμή αποτελεί τον κορμό του σώματος κειμένων και η οποία διαρκώς εμπλουτίζεται, είναι ισορροπημένη η αντιπροσώπευση των επιπέδων γλωσσομάθειας καθώς και των τύπων δοκιμασιών που περιλαμβάνονται στη Ενότητα 2 της εξέτασης, των τύπων κειμένων που οι υποψήφιοι καλούνται να παραγάγουν και των ποικίλων περιβαλλόντων όπου τούς ζητείται να επικοινωνήσουν χρησιμοποιώντας την ξένη γλώσσα (Gotsoulia & Dendrinos, 2011). Τα κείμενα της Βάσης Γραπτών έχουν αξιολογηθεί (από εκπαιδευμένους βαθμολογητές του ΚΠΓ) βάσει τριών κατηγοριών κριτηρίων που προσδιορίζουν τη γραμματικότητα του λόγου (του κειμένου και της πρότασης), έχουν βαθμολογηθεί βάσει 15βαθμης κλίμακας και έχουν κωδικοποιηθεί σε τέσσερις ευρύτερες

⁸ Σημειώνεται ότι οι Δείκτες Επικοινωνιακής Επάρκειας του ΕΠΣ-ΞΓ έχουν ήδη λάβει υπόψη τους ενδεικτικούς περιγραφητές του ΚΕΠΑ.

βαθμολογικές ζώνες: πλήρως ικανοποιητική, μέτρια ικανοποιητική, μη ικανοποιητική και σοβαρά προβληματική γλωσσική παραγωγή.⁹

Στη θεωρία γλώσσας η οποία υιοθετείται στην εξέταση της Αγγλικής, κεντρικής σημασίας είναι οι έννοιες του *κειμένου* (text), του *κειμενικού είδους* (genre), της *ομιλίας* (discourse) και του *επικοινωνιακού πλαισίου* του κειμένου. Βάσει έρευνας της ομάδας σχεδιασμού της εξέτασης με σκοπό τον έλεγχο και την προτυποποίηση των προδιαγραφών του οργάνου μέτρησης, τόσο τα γραπτά των υποψηφίων όσο και τα κείμενα-πηγές τα οποία χρησιμοποιούνται στην εξέταση περιγράφονται συστηματικά με σύνολα παραμέτρων που κωδικοποιούν μεταδεδομένα σχετικά με το επικοινωνιακό πλαίσιο και την επικοινωνιακή λειτουργία της γλώσσας. Έχει για τον σκοπό αυτό υλοποιηθεί ένα μοντέλο κειμενικών ειδών (genre model), που επιτρέπει την ταξινόμηση των κειμένων σε συνεκτικές κατηγορίες βάσει σαφώς ορισμένων κριτηρίων που από κοινού προσδιορίζουν αυτό που ονομάζεται *κειμενικό είδος* (genre) (Κονδύλη & Λύκου, 2009).¹⁰ Οι παράμετροι κειμενικού είδους που διακρίνονται είναι οι εξής:

- Το *θεματικό πεδίο* (domain) στο οποίο αναφέρεται το κείμενο (λ.χ. περιβάλλον, ταξίδια, ψυχαγωγία, άθληση, κ.ά.) και η συγκεκριμένη *θεματική* του (topic).
- Ο *κειμενικός τύπος* (text type) (λ.χ. ηλεκτρονικό μήνυμα, άρθρο, ανακοίνωση, αναφορά, διαφήμιση, κ.ά.), ο οποίος διακρίνεται βάσει των επικοινωνιακών στόχων

⁹ Για την αξιολόγηση των προφορικών κειμένων που κωδικοποιούνται στην αντίστοιχη Βάση του σώματος της Αγγλικής έχουν εφαρμοστεί διαφορετικά κριτήρια και ακολουθείται διαφορετική κλίμακα βαθμολόγησης.

¹⁰ Ο όρος *genre* έχει χρησιμοποιηθεί ευρύτατα στη ρητορική και τη λογοτεχνική θεωρία, στη θεωρία των μέσων (media theory) και στη γλωσσολογία (Fowler, 1989: 215 και Fairclough, 1995: 86) αναφερόμενος σε διακριτές (αναγνωρίσιμες) μορφές κειμένου. Η χρήση του, εντούτοις, κάθε άλλο παρά μονοσήμαντη είναι στα θεωρητικά παραδείγματα όπου απαντά. Ποικίλα ερωτήματα έχουν διατυπωθεί από μελετητές σχετικά με το αν μπορεί να υπάρξει μια πεπερασμένη ταξινόμια κειμενικών ειδών (genres) ή αν εξ ορισμού το κειμενικό είδος συνιστά μη πεπερασμένη κατηγορία, αν πρόκειται για άχρονη οντότητα ή αν συνδέεται με το χρονικό πλαίσιο στο οποίο αναφέρεται, αν συναρτάται με ορισμένο κάθε φορά πολιτισμικό πλαίσιο ή αν πρόκειται για διαπολιτισμική κατηγορία. Το μοντέλο ανάλυσης κειμενικών ειδών (genre model) που υιοθετείται στην εξέταση Αγγλικής λαμβάνει υπόψη την εκτενή θεωρητική συζήτηση σχετικά με τον όρο, αλλά είναι σκόπιμα απλό. Εμπνέεται από βασικές παραδοχές της θεωρίας της Συστημικής Λειτουργικής Γραμματικής και της Σχολής της Σημειωτικής, που προσδιορίζουν το κειμενικό είδος ως συνώνυμο του όρου «register». Ο τελευταίος ορίζεται από τον Halliday (1972, 1976) ως «σύνθεση των σημασιολογικών πόρων που το μέλος μιας κουλτούρας συσχετίζει με έναν ορισμένο τύπο κατάστασης» ή ως «δυνατότητα νοήματος στην οποία έχει κανείς πρόσβαση σε ορισμένα κοινωνικά συμφραζόμενα». Ο όρος χρησιμοποιείται για να δηλώσει τα χαρακτηριστικά ενός κειμένου, όπως αυτά προσδιορίζονται από τα συμφραζόμενά του. Σχετική έρευνα έχει επίσης πραγματοποιηθεί με έμφαση στην εφαρμογή περιγραφών κειμενικού είδους στην εκπαίδευση και την παιδαγωγική, ειδικά από τον J. R. Martin, ο οποίος στις αρχές της δεκαετίας του 1990 μελέτησε την έννοια του κειμενικού είδους σε σχέση με τη γραπτή παραγωγή λόγου από μαθητές (J. R. Martin, 2009). Στο ίδιο παράδειγμα, άλλοι ερευνητές, όπως οι Kress and van Leeuwen (2001), πρότειναν συναφή μοντέλα κειμενικών ειδών. Όλοι τους συνδέουν το κειμενικό είδος όπως πραγματώνεται από τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του κειμένου με ένα ευρύτερο πλαίσιο κοινωνικών και πολιτισμικών συμφραζομένων. Η προσέγγιση που παρουσιάζεται εδώ ενσωματώνει στοιχεία ειδικά από το μοντέλο που έχει προταθεί από τους Knapp & Watkins (2005).

και της δομής του κειμένου (η τελευταία αφορά σε συμβάσεις που σχετίζονται με το μέγεθος και τη διάταξη του κειμένου, το μέγεθος των προτάσεων, κ.λπ.).

- Το *κειμενικό περιβάλλον* (discourse environment) (λ.χ. εφημερίδα, περιοδικό, εγκυκλοπαίδεια, λεξικό, ιστοσελίδα, λογοτεχνικό πεζό κείμενο, κ.ά.), το οποίο προσδιορίζεται ως αφαίρεση (abstraction) κειμένων που έχουν κοινά χαρακτηριστικά την επικοινωνιακή ταυτότητα ή τον επικοινωνιακό ρόλο του συντάκτη και του αποδέκτη (λ.χ. κείμενα δημοσιογράφου απευθυνόμενου σε αναγνώστη, κείμενα φίλου απευθυνόμενου σε φίλο, κείμενα εργοδότη απευθυνόμενου σε εργαζόμενο συσχετίζονται με διαφορετικά κειμενικά περιβάλλοντα).
- Η *κειμενική διεργασία* (text process), δηλαδή η γλωσσική λειτουργία που πραγματώνει τον επικοινωνιακό στόχο (ή τους επικοινωνιακούς στόχους) του κειμένου (λ.χ. περιγραφή, αφήγηση, εξήγηση, επιχειρηματολογία, οδηγία).

Οι τιμές που μπορούν να πάρουν οι παραπάνω παράμετροι ορίζονται στις τυπολογίες που περιλαμβάνονται στις προδιαγραφές του οργάνου μέτρησης ΚΠΓ –τυπολογίες θεματικών πεδίων και θεματικών, κειμενικών τύπων, κειμενικών περιβαλλόντων και κειμενικών διεργασιών. Συνδυασμοί διαφορετικών τιμών των παραμέτρων αυτών κωδικοποιούν στην πράξη ποικιλία κειμένων που χρησιμοποιούνται στην εξέταση της Αγγλικής. Στον Πίνακα 1, παρουσιάζονται δείγματα τέτοιων συνδυασμών.

Θεματικό πεδίο	Θεματική	Κειμενικός τύπος	Κειμενικό περιβάλλον	Κειμενική διεργασία
Ιατρική	Πρόληψη εμφράγματος	Πληροφοριακό άρθρο	Εφημερίδα	Περιγραφή, εξήγηση
Ιατρική	Πρόληψη εμφράγματος	Πληροφοριακό άρθρο	Εφημερίδα tabloid	Περιγραφή, εξήγηση
Ιατρική	Πρόληψη εμφράγματος	Πληροφοριακό άρθρο	Ιατρικό περιοδικό	Περιγραφή, εξήγηση, επιχειρηματολογία
Φυσικό περιβάλλον, Αρχιτεκτονική	Προάστιο ευρωπαϊκής μητρόπολης	Πεζό λογοτεχνικό κείμενο	Μυθιστόρημα	Περιγραφή
Φυσικό περιβάλλον, Αρχιτεκτονική	Προάστιο ευρωπαϊκής μητρόπολης	Πεζό λογοτεχνικό κείμενο	Ιστορικό μυθιστόρημα	Περιγραφή
Φυσικό περιβάλλον, Αρχιτεκτονική	Προάστιο ευρωπαϊκής μητρόπολης	Πεζό λογοτεχνικό κείμενο	Διήγημα	Περιγραφή
Εργασία	Θέση γραμματειακής υποστήριξης	Αγγελία	Εφημερίδα	Περιγραφή, οδηγία
Εργασία	Θέση γραμματειακής υποστήριξης	Αγγελία	Ιστοσελίδα δημόσιου οργανισμού	Περιγραφή, οδηγία
Εργασία	Θέση γραμματειακής υποστήριξης	Αγγελία	Ιστοσελίδα εταιρίας	Περιγραφή, οδηγία

Πίνακας 1. Συνδυασμοί τιμών παραμέτρων κειμενικού είδους

Η κωδικοποίηση των κειμενικών ειδών ως συνόλων διακριτών παραμέτρων (genre features) έχει σημαντικά πλεονεκτήματα έναντι της θεώρησής τους ως ατομικών κατηγοριών. Επιτρέπει όχι μόνο τη συνεπή κατηγοριοποίηση μεγάλου εύρους κειμένων με δυνατότητα επέκτασης της ταξινομίας και προσθήκης νέων κατηγοριών με συστηματικό τρόπο, αλλά και τον συσχετισμό επιμέρους γλωσσικών επιλογών σε ένα κείμενο με ορισμένες πλευρές του επικοινωνιακού του πλαισίου. Στην πράξη, η οργάνωση της Βάσης Γραπτών βάσει του παραπάνω μοντέλου κειμενικών ειδών δίνει τη δυνατότητα μελέτης της χρήσης της γλώσσας, στο ίδιο ή σε διαφορετικά επίπεδα γλωσσομάθειας, αναλόγως των συμφραζομένων στα οποία αυτή λειτουργεί. Οι λεξικογραμματικές επιλογές συσχετίζονται με συνδυασμούς παραμέτρων αλλά και με μεμονωμένες παραμέτρους κειμενικού είδους. Με τον τρόπο αυτό, τεκμηριώνονται, λόγου χάρη, οι διαφορές ενός πληροφοριακού άρθρου εφημερίδας, γραμμένου από δημοσιογράφο ο οποίος περιγράφει σε μη ειδικευμένο κοινό μια επιστημονική καινοτομία και ενός άρθρου που αφορά στο ίδιο θέμα, δημοσιευμένου σε επιστημονικό περιοδικό, γραμμένου από επιστήμονα ο οποίος παρουσιάζει την εργασία του στην ερευνητική κοινότητα, περιγράφοντας σχετικά πειράματα, εξηγώντας τους στόχους τους και επιχειρηματολογώντας για τη σημασία της. Επιπλέον, τεκμηριώνεται η επιλογή ορισμένων λεξικών ή γραμματικών δομών που χαρακτηρίζουν τον κειμενικό τύπο του πληροφοριακού άρθρου, το κειμενικό περιβάλλον της εφημερίδας ή του επιστημονικού περιοδικού, την κειμενική διεργασία της περιγραφής, της εξήγησης ή της επιχειρηματολογίας, κ.ο.κ.

Να σημειωθεί ότι η σαφήνεια των κριτηρίων βάσει των οποίων παραμετροποιείται η έννοια του κειμενικού είδους είναι αναγκαία προϋπόθεση προκειμένου οι κατηγορίες κειμένων που προκύπτουν να είναι συνεκτικές. Έτσι, για παράδειγμα, το κειμενικό περιβάλλον του μυθιστορήματος (βλ. Πίνακα 1) διαφοροποιείται από το κειμενικό περιβάλλον του ιστορικού μυθιστορήματος, καθώς η ταυτότητα του συγγραφέα του πρώτου είναι πιο γενική από εκείνη του δεύτερου, ο οποίος αξιοποιεί την ιστορική γνώση. Τέτοιου είδους διαφορές κωδικοποιούνται ρητά προκειμένου στη συνέχεια να συνδεθούν με τις λεξικογραμματικές δομές που παρατηρούνται στα κείμενα των υποψηφίων, όπως αυτές περιγράφονται από το μοντέλο αναπαράστασης της λεξικής σημασίας που παρουσιάζεται αμέσως παρακάτω.

2. Ανάπτυξη ενός μοντέλου περιγραφητών γλωσσικής επάρκειας

2.1 Το θεωρητικό πλαίσιο περιγραφής της σημασίας

Όπως ήδη αναφέρθηκε, στόχος του έργου περιγραφής του «γλωσσικού προφίλ» του Έλληνα χρήστη της ξένης γλώσσας, στην αρχική του φάση, είναι η μοντελοποίηση και τεκμηρίωση της έκφρασης της σημασίας κατά επίπεδο γλωσσομάθειας. Αυτού του είδους η περιγραφή αφορά σε τρία επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης: το λεξικό, το σημασιολογικό και το συντακτικό. Ακριβέστερα, το ερώτημα που διερευνάται είναι ποιες σημασίες και ποια λεξικά και γραμματικά μέσα για τη γλωσσική τους έκφραση κατακτώνται και

χρησιμοποιούνται με επιτυχία από τους ομιλητές/μαθητές της Αγγλικής με πρώτη γλώσσα τα Ελληνικά, σε ποιο επίπεδο και σε ποια επικοινωνιακά περιβάλλοντα.

Η έκφραση της σημασίας βρίσκεται τα τελευταία χρόνια στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος στον χώρο της υπολογιστικής γλωσσολογίας. Πρόσφατες έρευνες εστιάζουν στην τυπική αναπαράσταση δομών στη διεπαφή σύνταξης και λεξικής σημασιολογίας και στη συστηματική περιγραφή των σημασιολογικών συστατικών που πραγματώνονται από τα συντακτικά συστατικά της πρότασης. Η αναπαράσταση της σημασίας αποτελεί προαπαιτούμενο για τη δημιουργία μεγάλης κλίμακας λεξικών πόρων και σωμάτων κειμένων που υποστηρίζουν την ανάπτυξη μοντέλων (αλγορίθμων) αυτόματης σημασιολογικής ανάλυσης (*semantic parsing*). Σε τέτοιου είδους γλωσσικούς πόρους, οι σημασιολογικές περιγραφές συνδυάζονται με περιγραφές των γραμματικών λειτουργιών των συστατικών μιας πρότασης και κωδικοποιούνται σε σύνολα *δομών κατηγορήματος-ορισμάτων* (*predicate-argument structures*). Για παράδειγμα, τα σημασιο-συντακτικά χαρακτηριστικά του ρήματος *admire*, στην πρόταση (1) περιγράφονται από τη δομή κατηγορήματος-ορισμάτων αμέσως παρακάτω (2): το κατηγορήμα δηλώνεται με την περιγραφή *Target* και τα σημασιολογικά του ορίσματα συνδυάζονται με τα γραμματικά συστατικά που τα πραγματώνουν.

(1) [Cognizer I] admire [Evaluatee him] [Degree greatly] [Reason for his bravery and his cheerfulness].

(2) Target: admire

Cognizer: Noun Phrase, Subject

Evaluatee: Noun Phrase, Object

Degree: Adverbial, Dependent

Reason: Prepositional Phrase, Dependent

Η ανάπτυξη κατά το δυνατόν εξαντλητικών λεξικών βάσεων δεδομένων και σωμάτων κειμένων με πλούσια πληροφορία για τις λέξεις (*κατηγορήματα*) που εκφράζουν σημασιολογικές σχέσεις και τα ορίσματά τους έχει ήδη επιτρέψει σημαντικές προόδους σε ποικιλία εφαρμογών αυτόματης κειμενικής επεξεργασίας, όπως σε συστήματα εξαγωγής πληροφορίας (Surdeanu et al., 2003), ερωταποκρίσεων (Narayanan & Harabagiu, 2004), αυτόματης περίληψης (Melli et al., 2005) και μηχανικής μετάφρασης (Boas, 2002), τα οποία στηρίζονται στη σημασία της φυσικής γλώσσας.

Για την περιγραφή και αυτόματη αναγνώριση λεξικών σημασιολογικών δομών σε εφαρμογές Επεξεργασίας Φυσικής Γλώσσας αλλά και με σκοπό τη θεωρητική μελέτη της γλώσσας έχουν υιοθετηθεί διαφορετικά θεωρητικά παραδείγματα. Για τις ανάγκες του παρόντος έργου, ακολουθείται το κυρίαρχο πρότυπο που υλοποιείται από τον λεξικό πόρο *FrameNet* (Baker et al., 1998) για την Αγγλική. Το σχετικό έργο του Πανεπιστημίου του Berkeley βρίσκεται σε εξέλιξη από το 1997 και στοχεύει στη δημιουργία ενός πλήρους λεξικού για την αγγλική γλώσσα, στο παράδειγμα της θεωρίας των *σημασιολογικών πλαισίων* (*frame semantics*) που διατυπώθηκε από τον Fillmore (1985). Η θεωρία αυτή εστιάζει στη συνέχεια μεταξύ γλώσσας και εμπειρίας (Petrucci, 1996). Η λεξική σημασία στο

FrameNet κωδικοποιείται βάσει γνωσιακών δομών που συνδέονται μεταξύ τους με τέτοιο τρόπο, ώστε προκειμένου να κατανοήσει κανείς μια ορισμένη έννοια είναι απαραίτητο να κατανοήσει ολόκληρο το σύστημα. Η βασική μονάδα ανάλυσης είναι το *σημασιολογικό πλαίσιο* (semantic frame), το οποίο αντιστοιχεί σε σχηματική αναπαράσταση ενός πρωτοτυπικού γεγονότος ή μιας πρωτοτυπικής κατάστασης. Το σημασιολογικό πλαίσιο είναι με άλλα λόγια μια γλωσσολογική οντότητα που δομεί εμπειρικές οντότητες. Ένα πλαίσιο συνδέεται με ένα σύνολο Λεξικών Μονάδων (Lexical Units) (ρημάτων, ουσιαστικών, επιθέτων, επιρρημάτων, αλλά και πολυλεκτικών εκφράσεων) οι οποίες το *ανακαλούν* (evoke) και με σύνολο σημασιολογικών ορισμάτων ή *σημασιολογικών ρόλων* (Frame Elements) που αντιστοιχούν στους μετέχοντες στο περιγραφόμενο γεγονός. Στον Πίνακα 2 παρακάτω, δίνεται, ως παράδειγμα, η δομή του σημασιολογικού πλαισίου *Judgment*.

Frame: Judgment	
Definition	A Cognizer makes a judgment about an Evaluatee. The judgment may be positive (e.g. respect) or negative (e.g. condemn) and this information is recorded in the semantic types Positive and Negative on the Lexical Units of this frame. There may be a specific Reason for the Cognizer's judgment, or there may be a capacity or Role in which the Evaluatee is judged.
Frame Elements	<p>Cognizer: [The boss] <i>appreciates</i> you for your diligence.</p> <p>Evaluatee: The boss <i>appreciates</i> [you] for your diligence.</p> <p>Expressor: She <i>viewed</i> him with an appreciative [gaze].</p> <p>Reason: I <i>admire</i> you [for your intellect].</p> <p>Role: I <i>admire</i> you [as a composer].</p>
Lexical Units	accolade.n, accuse.v, admiration.n, admire.v, admiring.a, applaud.v, appreciate.v, appreciation.n, appreciative.a, approbation.n, approving.a, blame.n, blame.v, boo.v, contempt.n, contemptuous.a, critical.a, damnation.n, deify.v, deplore.v, derisive.a, disapproval.n, disapprove.v, disapproving.a, disdain.n, disdain.v, disdainful.a, disrespect.n, esteem.n, esteem.v, exalt.v, exaltation.n, fault.n, fault.v, mock.v, mockery.n, prize.v, reprehensible.a, reproach.n, reproachful.a, respect.n, respect.v, revere.v, reverence.n, scorn.n, scorn.v, scornful.a, set store.v, stigma.n, stigmatize.v, stricture.n, uncritical.a, value.v, vilification.n ¹¹

Πίνακας 2. Το σημασιολογικό πλαίσιο Judgment

Τα σημασιολογικά πλαίσια συνδέονται μεταξύ τους και δομούνται στον σημασιολογικό χώρο βάσει ποικίλων ασύμμετρων σχέσεων (asymmetric relations), χαρακτηριστικότερη από τις οποίες είναι η σχέση της *Κληρονομικότητας* (Inheritance), δηλαδή η βασική σχέση του τύπου *is-a*. Σύμφωνα με τη σχέση αυτή, ένα στοιχείο B κληρονομεί από ένα στοιχείο A όταν τα σημασιολογικά χαρακτηριστικά του A αντιστοιχίζονται σε έναν πιο ειδικό συνδυασμό σημασιολογικών χαρακτηριστικών του B. Γενικότερα, κάθε σημασιολογική σχέση στο FrameNet συνδέει ένα πιο γενικό και λιγότερο εξαρτημένο πλαίσιο με ένα λιγότερο γενικό και περισσότερο εξαρτημένο (Πίνακας 3). Η ιεραρχική οργάνωση των πλαισίων βάσει σχέσεων σε μορφή οντολογίας (frame ontology) επιτρέπει τη διαμόρφωση

¹¹ Οι λεξικές μονάδες (Lexical Units) κωδικοποιούνται μαζί με πληροφορία για το μέρος λόγου τους («v» για ρήματα, «n» για ουσιαστικά, «a» για επίθετα).

γενικεύσεων σχετικά με τη σημασία αλλά και με τη γλωσσική της έκφραση. Οι λεξικές μονάδες, για παράδειγμα, που ανακαλούν πλαίσια που συνδέονται μεταξύ τους με τη σχέση της Κληρονομικότητας έχουν παρόμοιες σημασιολογικές δομές και αναμένεται να πραγματώνουν τα σημασιολογικά τους ορίσματα σε παρόμοιες συντακτικές δομές. Από την άλλη, ειδικότερες σημασιολογικές σχέσεις όπως λ.χ. η σχέση *Χρησιμοποιεί (Using)*, με την οποία το πλαίσιο Judgment συνδέεται με το πιο γενικό πλαίσιο Emotions, κωδικοποιούν επιμέρους συνδέσεις μεταξύ των σημασιολογικών τους ορισμάτων οι οποίες μπορεί – ή όχι – να αντανακλώνται στο μορφο-συντακτικό επίπεδο.¹² Στην τρέχουσα εκδοχή του λεξικού για την Αγγλική έχουν κωδικοποιηθεί πάνω από 12.000 λεξικές μονάδες, που ανακαλούν πάνω από 1000 σημασιολογικά πλαίσια. Τα τελευταία συνδέονται μεταξύ τους με πάνω από 1600 σημασιολογικές σχέσεις.¹³

Relation	Sub-frame	Super-frame
Inheritance	Child	Parent
Perspective_on	Perspectivized	Neutral
Subframe	Component	Complex
Precedes	Later	Earlier
Inchoative_of	Inchoative	State
Causative_of	Causative	Inchoative/State
Using	Child	Parent
See_also	Referring entity	Main Entity

Πίνακας 3. Τύποι σημασιολογικών σχέσεων μεταξύ πλαισίων

Στην τρέχουσα φάση του έργου του «γλωσσικού προφίλ», οι σημασιολογικές δομές στο πρότυπο του FrameNet και οι γραμματικές τους πραγματώσεις εξάγονται αυτόματα από τα δεδομένα γλωσσικής παραγωγής της Βάσης Γραπτών κειμένων της Αγγλικής, με τη χρήση ενός εύρωστου αυτόματου αναλυτή (Semafor, Das & Smith, 2011). Στον Πίνακα 4, δίνεται για παράδειγμα η εξαγόμενη δομή για την πρόταση (3).¹⁴

¹² Η σημασιολογική σχέση *Χρησιμοποιεί (Using)* συνδέει ένα ειδικό σημασιολογικό πλαίσιο το οποίο αναφέρεται με γενικό τρόπο σε ένα πιο αφηρημένο πλαίσιο. Πρόκειται για την περίπτωση όπου μέρος του γεγονότος που ανακαλείται από το ειδικό πλαίσιο αναφέρεται στη δομή ενός περισσότερο αφηρημένου ή σχηματικού πλαισίου.

¹³ Να σημειωθεί ότι γλωσσικοί πόροι στο πρότυπο του FrameNet έχουν αναπτυχθεί και για άλλες γλώσσες (Γερμανικά, Ισπανικά, Ιαπωνικά, Σουηδικά, Κινέζικα, Ελληνικά). Η ανάπτυξη τέτοιου είδους πόρων στηρίζεται στη διαγλωσσική ισχύ της θεωρίας των σημασιολογικών πλαισίων για την περιγραφή της λεξικής σημασίας.

¹⁴ Η δομή της πρότασης, η οποία εξάγεται από τον αναλυτή σε μορφή XML (Extensible Markup Language), παρουσιάζεται με τη μορφή πίνακα, στον οποίο φαίνονται οι συσχετίσεις των πλαισίων με τις λέξεις που τα ανακαλούν, τα σημασιολογικά τους ορίσματα (Frame Elements) και τις γραμματικές τους πραγματώσεις (Phrase Types).

(3) But there still aren't enough ringers to ring more than six of the eight bells. Frame	Lexical Unit (LU)	Frame Element	Phrase Type	Constituent
Noise_makers	bell.n	Noise_maker	NP ¹⁵	bells
Cause_to_make_noise	ring.v	Agent	NP	enough ringers
Cause_to_make_noise	ring.v	Sound_maker	NP	more than six of the eight bells
Sufficiency	enough.a	Item	NP	ringers
Sufficiency	enough.a	Enabled_situation	VP-to	to ring more than six of the eight bells
Existence	there be.v	Entity	NP	enough ringers to ring more than six of the eight bells

Πίνακας 4. Δείγμα εξαγόμενου από τον σημασιολογικό αναλυτή Semafor

Οι δομές αυτές (ή τμήματα αυτών) συσχετίζονται στη συνέχεια, βάσει της μεθοδολογίας που περιγράφεται στην επόμενη ενότητα, με επίπεδα γλωσσικής επάρκειας και με κειμενικά είδη (ή παραμέτρους ειδών) όπου απαντούν. Τέτοιου είδους συσχετισμοί αποτελούν τη βάση για την ανάπτυξη προσεγγιστικών περιγραφών της σημασιολογικής και γραμματικοσυντακτικής γνώσης που ο ομιλητής κατακτά σε ορισμένα στάδια και για τη διαμόρφωση λεπτομερών δεικτών που θα προσδιορίζουν, με συγκεκριμένα παραδείγματα γλωσσικής παραγωγής, τη διαφοροποίηση της χρήσης της γλώσσας στα στάδια αυτά.

2.2 Ανάλυση της γλωσσικής παραγωγής των χρηστών κατά επίπεδα γλωσσομάθειας

Σύμφωνα με το δείγμα του Πίνακα 4, οι δομές που εξάγονται από τα γραπτά των υποψηφίων περιλαμβάνουν: (i) σημασίες (σημασιολογικά πλαίσια), (ii) λεξικές μονάδες που εκφράζουν σημασίες (ανακαλούν πλαίσια), (iii) σημασιολογικές δομές που αποτελούνται από τα ορίσματα των σημασιών και (iv) γραμματικές δομές που πραγματώνουν τα τελευταία. Η κατανομή χρήσης των δομών αυτών σε κοντινά και λιγότερο κοντινά επίπεδα γλωσσομάθειας και σε ποικιλία κειμενικών ειδών στο σώμα κειμένων των υποψηφίων αναλύεται με σκοπό την ταυτοποίηση σημαντικών διαφορών οι οποίες δηλώνουν το εύρος της γνώσης που ο ομιλητής έχει κατακτήσει και χρησιμοποιεί σε ορισμένο στάδιο μάθησης και πλαίσιο επικοινωνίας.

Βάσει της συχνότητας χρήσης τους, οι λεξικές μονάδες και οι γενερικές σημασίες (πλαίσια) μπορεί να χαρακτηρίζουν ένα ορισμένο επίπεδο μοναδικά ή και όχι. Μια λέξη ή σημασία μπορεί, λόγου χάρη, να εμφανίζεται με χαρακτηριστική συχνότητα στα επίπεδα Α (Α1, Α2), διαφοροποιώντας τα από τα επίπεδα Β και Γ. Διαφορετικά, μπορεί να είναι χαρακτηριστικά

¹⁵ Η συντομογραφία NP χρησιμοποιείται για να δηλώσει την Ονοματική Φράση (στα Αγγλικά, Noun Phrase).

συχνή σε ένα μοναδικό επίπεδο αποτελώντας κριτήριο διάκρισης αυτού του επιπέδου από τα υπόλοιπα. Να σημειωθεί ότι οι λεξικές μονάδες οι οποίες εκφράζουν μια σημασία μπορεί να χαρακτηρίζουν επίπεδο/-α διαφορετικό/-ά από εκείνο/-α που χαρακτηρίζει η σημασία, εν γένει. Για παράδειγμα, ενώ η χρήση των ρημάτων *applaud*, *reproach*, *stigmatize* και *esteem*, που ανακαλούν το σημασιολογικό πλαίσιο Judgment, είναι χαρακτηριστική στο επίπεδο Γ1, το πλαίσιο Judgment απαντά με χαρακτηριστική συχνότητα και στα χαμηλότερα επίπεδα Β1, Β2, όπου εκφράζεται με ρήματα όπως *admire*, *blame*, *accuse*, *approve*, *disapprove*, *appreciate*, *mock*, *value*, *respect*, κ.ά. Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει και η μελέτη των επιπέδων τα οποία χαρακτηρίζουν σημασίες (πλαίσια) που συνδέονται με οντολογικές σχέσεις στο FrameNet: τα επίπεδα με τα οποία συσχετίζεται η σημασία Judgment μελετώνται παράλληλα και συγκρίνονται με εκείνα τα οποία χαρακτηρίζει η σχετική σημασία την οποία κωδικοποιεί το Judgment_communication: το τελευταίο συνδέεται με το Judgment με τη σχέση *See_also*¹⁶.

Εκτός από τη συχνότητα σωστών (ή κατάλληλων) χρήσεων των λέξεων και σημασιών στα κείμενα των υποψηφίων, ως κριτήριο διάκρισης της γλωσσικής ικανότητας στα διάφορα επίπεδα γλωσσομάθειας μελετάται επιπλέον η συχνότητα των λαθών στην επιλογή και χρήση λεξικών και σημασιολογικών στοιχείων. Τα λάθη χρήσης των δομών αυτών έχουν περιγραφεί σε σχετική τυπολογία και έχουν κωδικοποιηθεί στο σώμα κειμένων της Αγγλικής χειρωνακτικά. Παρακάτω δίνονται παραδείγματα διαφορετικών λεξικών και μορφοσυντακτικών λαθών σε κείμενα υποψηφίων διαφόρων επιπέδων (4). Βάσει της ανάλυσης της συχνότητας εμφάνισης λαθών, μια λέξη ή σημασία θεωρείται ότι κατακτάται σε ορισμένο επίπεδο, όταν η χρήση της είναι συστηματικά ορθή και κατάλληλη για τα επικοινωνιακά συμφραζόμενα όπου λειτουργεί στο εν λόγω και σε ανώτερα επίπεδα.

(4) **Λάθος επιλογή ρήματος:** If you don't realise a dish from the menu you ask the waiter's help. [recognise]

Λάθος επιλογή ουσιαστικού: If you need anything, you nod or make a **sign** to waiter. [sign]

Παράλειψη άρθρου: If you need anything, you nod or make a sigh **to waiter**. [the]

Λάθος στη συμφωνία ρήματος: One of those rules **are** that you wait for the host to start dining. [is]

Λάθος στη συμφωνία ουσιαστικού: Many **student** answered that they would help a person in need. [students]

Κάθε λεξική μονάδα και σημασία συσχετίζεται όχι μόνο με ένα ή περισσότερα επίπεδα τα οποία χαρακτηρίζει βάσει της συχνότητας και ορθότητας χρήσης της, αλλά και με ορισμένα κειμενικά είδη (ή παραμέτρους κειμενικών ειδών) όπου η λειτουργία της εμφανίζεται να είναι χαρακτηριστικά συχνή. Ενδιαφέρει, ειδικότερα, η κατανομή χρήσης των λέξεων και

¹⁶ Η σχέση *See_also* είναι μια γενικού τύπου σχέση που αφορά σε σύνολα σημασιολογικών πλαισίων με ποικίλες ομοιότητες μεταξύ τους. Η σχέση αυτή συνδέει πλαίσια, που θα πρέπει να αντιπαραβάλλονται με προσοχή, καθιστώντας σαφή τα σημασιολογικά χαρακτηριστικά που τα διαφοροποιούν.

σημασιών σε ορισμένα θεματικά πεδία και κειμενικά περιβάλλοντα, κατά επίπεδο γλωσσομάθειας, όπως φαίνεται στις συσχετίσεις του Πίνακα 4, και δευτερευόντως πιθανές σημαίνουσες συσχετίσεις με κειμενικούς τύπους ή κειμενικές διεργασίες. Αυτού του είδους η ανάλυση επιτρέπει τη διαμόρφωση μιας λεπτομερούς, συνεχώς εμπλουτιζόμενης Βάσης Λεξιλογίου (Vocabulary Database) η οποία πρόκειται να τεκμηριώσει (βάσει των δοκιμασιών που περιλαμβάνονται στην εξέταση του ΚΠΓ) τη χρήση των λεξικών μέσων και των σημασιών που αυτά εκφράζουν σε διαφορετικά επικοινωνιακά συμφραζόμενα, στα διάφορα επίπεδα του ΚΕΠΑ.

(4)

Λεξική μονάδα	Επίπεδο	Θεματικό πεδίο	Κειμενικό περιβάλλον
applaud.v	Γ1	πολιτική, οικονομία, επιστήμη-τεχνολογία	εφημερίδα, λογοτεχνία (πρόζα), ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια, δημόσια διαδικτυακή συζήτηση (forum)
reproach.v	Γ1	πολιτική, οικονομία	εφημερίδα, ιστολόγιο
stigmatize.v	Γ1	Κοινωνική οργάνωση και θεσμοί, πολιτική	εφημερίδα, ιστολόγιο, λογοτεχνία (πρόζα)
esteem.v	Γ1	εκπαίδευση, κοινωνική οργάνωση και θεσμοί, πολιτισμός	λογοτεχνία (πρόζα), μουσικό περιοδικό

Σύμφωνα με τα παραπάνω, κάθε λεξική μονάδα κωδικοποιείται στη Βάση Λεξιλογίου με τους συσχετισμούς που απεικονίζονται στη δομή (5).

(5)

Λεξική μονάδα	Σημασία	Επίπεδο	Παράμετρος κειμενικού είδους	
admire.v	Judgment	B1	Θεματικό πεδίο	ανθρώπινες σχέσεις (οικογενειακές, φιλικές, επαγγελματικές), κ.ά.
			Κειμενικό περιβάλλον	αλληλογραφία, νεανικό περιοδικό, σχολική εφημερίδα, κ.λπ.

Οι αναπαραστάσεις των σημασιολογικών πλαισίων στο πρότυπο του FrameNet συνδέουν τις σημασιολογικές δομές των λέξεων με τις γραμματικές δομές που πραγματώνουν τα ορίσματά τους. Η ανάλυση της κατανομής της σωστής/λανθασμένης χρήσης σημασιολογικών και γραμματικών μοτίβων (patterns), σε διαφορετικά επίπεδα, είναι απαραίτητη για την τεκμηρίωση της σημασιολογικής και γραμματικής γνώσης που έχει κατακτήσει ο ομιλητής. Παρακάτω φαίνεται πώς η χρήση της σημασίας Judgment διαφέρει στα επίπεδα B1, B2, Γ1· πώς δηλαδή τείνουν τα άτομα που μαθαίνουν την ξένη γλώσσα να χρησιμοποιούν σταδιακά πιο επεξεργασμένες σημασιολογικές δομές που ενσωματώνουν μεγαλύτερο εύρος σημασιολογικών ορισμάτων (Frame Elements).

- (6) B1, Judgment, Cognizer-Evaluee: He *admires* his father.
 B2, Judgment, Cognizer-Evaluee: Her mother *disapproves* of her friends.
 Cognizer-Evaluee-Reason: Your boss will *appreciate* good manners.
 Γ1, Judgment, Cognizer-Evaluee: The Prime Minister's decision was *applauded* by the Parliament.
 Cognizer-Evaluee-Reason: At school, he was *stigmatised* for not having parents.
 Cognizer-Evaluee-Degree: Critics around the world highly *esteem* this band for its inspired compositions and improvisations during concerts.

Όμοια, εξάγεται πληροφορία σχετικά με τη χρήση σταδιακά πιο σύνθετων συντακτικών δομών σε διαφορετικά επίπεδα, είτε συσχετισμένων με λέξεις και σημασίες, είτε ανεξάρτητα από αυτές. Η κατανομή των συντακτικών δομών αναλύεται επιπλέον σε σχέση με τις παραμέτρους κειμενικού είδους, όπου οι δομές απαντούν (ειδικά σε σχέση με τον κειμενικό τύπο, το κειμενικό περιβάλλον και την κειμενική διεργασία). Με τον τρόπο αυτό, εξάγεται πληροφορία για τα γραμματικο-συντακτικά χαρακτηριστικά της παραγωγής των υποψηφίων σε ειδικά επικοινωνιακά περιβάλλοντα. Τα παρακάτω παραδείγματα συντακτικών μοτίβων σε διαφορετικά επίπεδα (7) αφορούν όλα στη λεξικοποίηση της σημασίας Judgment σε ηλεκτρονικά μηνύματα φιλικής αλληλογραφίας.

- (7) B1, NP-V-NP, *admire*: He *admires* his father.
 B2, NP-V-NP-PP[for], *admire, blame*: They *blamed* him for the fire.
 NP-V-PP[of], *approve, disapprove*: Her mother *disapproved* of her friends.
 NP-Vpass-PP[by], *admire, approve, disapprove, appreciate, blame*: He *was admired* by his colleagues.
 NP-V-NP-PP[of], *accuse*: They *accused* him of racism.
 Γ1, NP-Vpass-PPing[for], *stigmatize*: At school, he was *stigmatised* for not having parents.
 NP-ADV-V-NP-PP[for], *esteem, stigmatize*: Critics around the world highly *esteem* this band for its inspired compositions and improvisations during concerts.

Τέλος, αναλύεται η χαρακτηριστική συχνότητα κατά επίπεδο γλωσσομάθειας των συνδυαστικών (σημασιο-συντακτικών) μοτίβων (*valence patterns*) για κάθε λεξική μονάδα. Ενδεικτικά, δίνονται παρακάτω διαφορετικά μοτίβα χρήσης του ρήματος *admire* και τα επίπεδα τα οποία χαρακτηρίζουν. Η δομή (δ), για παράδειγμα, φαίνεται ότι μαθαίνεται μετά τη δομή (β), καθώς η (ορθή) χρήση της πρώτης εμφανίζεται για πρώτη φορά στο Γ1, ενώ η χρήση της δεύτερης εντοπίζεται στο επίπεδο B2 (και πάνω). Αυτού του είδους η πληροφορία προστίθεται και στις περιγραφές της Βάσης Λεξιλογίου, οι οποίες αποκτούν τελικά τη μορφή (9), αντί της (5).¹⁷

¹⁷ Ο διεθνής βιβλιογραφικός όρος *valence* αποδίδεται στα Ελληνικά ως *σθένος* και αναφέρεται στο πλήθος των σημασιολογικών ορισμάτων μιας λέξης (κατηγορήματος) που εκφράζει μια σημασιολογική σχέση και στις

- (8) α. She admires her father. [B1]
 β. She *admires* her father for his patience. [B2]
 γ. She *admires* her father's patience. [B2]
 δ. She *admires* patience in her father. [Γ1]

(9)

Λεξική μονάδα	Σημασία	Επίπεδο	Σημασιο-συντακτικά μοτίβα	Παράμετρος κειμενικού είδους	
admire.v	Judgment	B1	NP-V-NP/Cognizer-V-Evaluee [She admires her father.]	Θεματικό πεδίο	ανθρώπινες σχέσεις (οικογενειακές, φιλικές), κ.λπ.
				Κειμενικό περιβάλλον	ανεπίσημη αλληλογραφία, εικονογραφημένη ιστορία, νεανικό περιοδικό, σχολική εφημερίδα, κ.λπ.
		B2	NP-V-NP-PP[for]/Cognizer-V-Evaluee-Reason [She admires her father for his patience.]	Θεματικό πεδίο	ανθρώπινες σχέσεις (οικογενειακές, φιλικές, εργασιακές), πολιτισμός και τέχνες, κ.λπ.
				Κειμενικό περιβάλλον	εφημερίδα, ιστολόγιο, ανεπίσημη αλληλογραφία, επίσημη αλληλογραφία, εικονογραφημένη ιστορία, λογοτεχνία (πρόζα), κ.λπ.
		B2	NP-V-NPpossessive/Cognizer-V-Reason (+Reason) [She admires her father's patience.]	Θεματικό πεδίο	ανθρώπινες σχέσεις (οικογενειακές, φιλικές, εργασιακές), πολιτισμός και τέχνες, κ.λπ.
				Κειμενικό περιβάλλον	εφημερίδα, ιστολόγιο, ανεπίσημη αλληλογραφία, επίσημη αλληλογραφία, εικονογραφημένη ιστορία, λογοτεχνία (πρόζα), κ.λπ.
		Γ1	NP-V-NP-PP[in]/Cognizer-V-Reason-Evaluee [She admires patience in her father.]	Θεματικό πεδίο	πολιτική, οικονομία, επιστήμη-τεχνολογία, εκπαίδευση, κοινωνικοί οργανισμοί και θεσμοί, κ.λπ.
				Κειμενικό περιβάλλον	εφημερίδα, επιστημονικό περιοδικό, ιστολόγιο, λογοτεχνία (πρόζα), κ.λπ.

γραμματικές πραγματώσεις αυτών. Ας σημειωθεί εδώ ότι η λεξική περιγραφή για το ρήμα admire (9) δεν είναι πλήρης αλλά μόνο ενδεικτική, ως προς τις σημασιο-συντακτικές δομές που καταγράφονται (αλλά και ως προς τα θεματικά πεδία και κειμενικά περιβάλλοντα με τα οποία η χρήση της λέξης συσχετίζεται βάσει των συχνοτήτων εμφάνισής της). Πρέπει επίσης να τονιστεί ότι ο συσχετισμός μιας σημασιο-συντακτικής δομής με ένα επίπεδο σημαίνει ότι η δομή αυτή χαρακτηρίζει (κατακτάται στο) εν λόγω επίπεδο. Δομές που έχουν κατακτηθεί σε χαμηλότερα επίπεδα θεωρείται ότι χρησιμοποιούνται και στα ανώτερα επίπεδα.

Οι παραπάνω αναλύσεις των δομών που χαρακτηρίζουν τη γλωσσική παραγωγή των υποψηφίων αποτελούν τη βάση ανάπτυξης ενός συνόλου Περιγραφητών των Επιπέδων Αναφοράς για την Αγγλική, οι οποίοι θα προσδιορίσουν με σαφήνεια και λεπτομέρεια την εξέλιξη της γλωσσικής έκφρασης της σημασίας στα επίπεδα του ΚΕΠΑ. Οι περιγραφικοί αυτοί δείκτες σκοπό έχουν να εξειδικεύσουν τους δείκτες του ΚΕΠΑ ως προς τη γραμματική και σημασιολογική γνώση που κατακτούν σταδιακά οι χρήστες της ξένης γλώσσας και να εισφέρουν στη μεθοδολογία διαμόρφωσης σταθμισμένων κριτηρίων για την αξιόπιστη περιγραφή και αξιολόγηση της γλωσσικής επίδοσης και τη συνεπή ανάπτυξη μαθημάτων γλώσσας, γλωσσικού μαθησιακού υλικού αλλά και προγραμμάτων σπουδών για τις γλώσσες προσαρμοσμένων στις ανάγκες ενός ορισμένου συνόλου μαθητών (στην περίπτωση αυτή του Έλληνα μαθητή).

Σε επόμενη φάση του έργου, το μοντέλο περιγραφής και ανάλυσης της γλωσσικής παραγωγής που υιοθετείται πρόκειται επίσης να υλοποιηθεί υπολογιστικά και να ενσωματωθεί σε ένα σύστημα αυτόματης αξιολόγησης γραπτής παραγωγής λόγου, το οποίο θα υπολογίζει την ομοιότητα βαθμολογημένων και μη βαθμολογημένων γραπτών υποψηφίων βάσει των λεξικογραμματικών δομών τους και της καταλληλότητας των τελευταίων για το επίπεδο και το επικοινωνιακό πλαίσιο (κειμενικό είδος) όπου λειτουργούν. Στόχος του συστήματος αυτού είναι να παρέχει τη δυνατότητα ανατροφοδότησης του μαθητή σχετικά με το είδος των δομών (σημασιών, λέξεων, γραμματικών μέσων) που αποτελούν κατάλληλες επιλογές για το πλαίσιο στο οποίο τού ζητείται να επικοινωνήσει.

3. Μελλοντικές κατευθύνσεις έρευνας

Σύμφωνα με τα παραπάνω, στην αμέσως επόμενη φάση του έργου του «γλωσσικού προφίλ», οι αναλύσεις συχνότητας και ορθότητας (καταλληλότητας) χρήσης των λεξικογραμματικών δομών στα κείμενα των υποψηφίων στις εξετάσεις της Αγγλικής του ΚΠΓ πρόκειται να συστηματοποιηθούν και να ενσωματωθούν σε λεπτομερείς, συνεκτικούς Περιγραφητές των Επιπέδων Αναφοράς του ΚΕΠΑ. Παράλληλα, ανάλογες αναλύσεις της γλωσσικής παραγωγής των υποψηφίων του ΚΠΓ πρόκειται να πραγματοποιηθούν και για τα Γερμανικά και τα Ισπανικά, τα αποτελέσματα των οποίων επίσης θα τροφοδοτήσουν σχετικούς δείκτες για τον προσδιορισμό της λεξικής και γραμματικής γνώσης κατά επίπεδο γλωσσομάθειας, σε κάθε γλώσσα ξεχωριστά. Οι περιγραφητές επιπέδων σε κάθε γλώσσα θα αντιπαραβληθούν και θα αντιστοιχιστούν μεταξύ τους αλλά και με τις ενδεικτικές περιγραφές που περιλαμβάνει το ΚΕΠΑ, με σκοπό να προκύψουν (i) σαφείς, συγκρίσιμες περιγραφές των λεξικών σημασιολογικών και γραμματικών δομών που χαρακτηρίζουν κάθε επίπεδο και το διακρίνουν από τα υπόλοιπα (γειτονικά και μη), (ii) γενικεύσεις σχετικά με το γλωσσικό προφίλ του χρήστη των ξένων γλωσσών με πρώτη γλώσσα την Ελληνική. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιώντας τη θεωρία των πλαισίων για τη διαγλωσσική αναπαράσταση της σημασίας, θα μελετηθούν ομοιότητες και διαφορές στην έκφραση των νοημάτων κατά επίπεδα σε καθεμιά από τις παραπάνω ευρωπαϊκές γλώσσες που

διδάσκονται στην Ελλάδα, προκειμένου να φωτιστούν κανονικότητες στη μάθηση και χρήση της δεύτερης (ξένης) γλώσσας. Με τον τρόπο αυτό, πρόκειται να συστηματοποιηθεί ουσιαστικά η μελέτη της εξέλιξης της γλωσσικής ικανότητας, συστηματοποίηση που έχει άμεση συνάφεια με την ανάπτυξη μοντέλων διδασκαλίας, μάθησης και αξιολόγησης αλλά και με προεκτάσεις στη διερεύνηση της κατάκτησης της δεύτερης γλώσσας.

Βιβλιογραφία

- Baker, C. F., Fillmore, C. J. and Lowe, J. B. 1998. *The Berkeley FrameNet Project*. In Proceedings of the COLING-ACL. Montreal, Canada.
- Boas, H. C. 2002. *Bilingual FrameNet Dictionaries for Machine Translation*. In Proceedings of the Third International Conference on Language Resources and Evaluation. Las Palmas, Spain. Vol. IV: 1364-1371.
- Council of Europe. 1998. *Modern Languages: Learning, Teaching, Assessment. A Common European Framework of Reference*. Strasbourg, Language Policy Division.
- Council of Europe. 2001a. *Common European Framework of Reference for Languages: Teaching, Learning and Assessment*. Council of Europe & Cambridge University Press, 2001.
- Council of Europe. 2001b. *European Language Portfolio (ELP)*. Strasbourg, Language Policy Division, available online www.coe.int/portfolio
- Council of Europe. 2003a. *Relating language examinations to the Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Manual Preliminary Pilot Version*. Strasbourg, Language Policy Division.
- Council of Europe. 2003b. *Relating language examinations to the Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Manual Overview of Preliminary Pilot Version*. Strasbourg, Language Policy Division.
- Council of Europe. 2003c. *Samples of oral production illustrating, for English, the levels of the Common European Framework of Reference for Languages*. Strasbourg, Language Policy Division.
- Council of Europe. 2009. *Relating Language Examinations to the Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. A Manual*. Strasbourg, Language Policy Division.
- Das, D. and Smith, N. 2011. *Semi-supervised frame-semantic parsing for unknown predicates*. In Proceedings of Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics. Portland, Oregon.
- Dendrinis, B. 2005. *Certification de compétences en langues étrangères, multilinguisme et plurilinguisme*. [Certification of foreign language competences, multilingualism and plurilingualism]. In *Langue nationales et plurilinguisme: Initiatives Grecques*. Athens: The Ministry of National Education and Centre for the Greek Language, pp. 95-100.
- Gotsoulia, V. and Dendrinis, B. 2011. *Towards a corpus based approach to modelling language production of foreign language learners in communicative contexts*. In Proceedings of the 8th Recent Advances in Natural Language Processing conference. Hissar, Bulgaria.
- Fairclough, N. 1995. *Critical discourse analysis: The critical study of language*. London, New York: Longman.
- Fillmore, C. J. 1985. *Frames and the semantics of understanding*. *Quaderni di Semantica* 6.2, pp. 222-254.
- Fowler, R. 1989. *Linguistic Criticism*. Oxford: Oxford University Press.
- Halliday, M. A. K. 1972. *Language as a Social Semiotic*. London: Edward Arnold.

- Halliday, M. A. K. 1976. *System and function in language. Selected papers* (ed. By Gunther Kress). Oxford: Oxford University Press.
- Hawkins, J. A. and Buttery, P. 2009. *Criteria features in learner corpora: Theory and illustrations*. Paper presented at the English Profile Seminar, Cambridge 5-6 February 2009.
- Knapp, P. and Watkins, M. 2005. *Genre, text, grammar: Technologies for teaching and assessing writing*. Sydney: UNSW Press.
- Kress, G. and van Leeuwen, T. 2001. *Multimodal Discourse: The Modes and Media of Contemporary Communication*. London: Hodder and Stoughton.
- Kurtes, S. and Saville, N. 2008. *The English Profile Programme. An overview*. Research Notes 33, 2-4. Cambridge, Cambridge ESOL.
- Κονδύλη, Μ. και Λύκου, Χ. 2009. *Γλωσσολογική περιγραφή των θεμάτων του ΚΠΓ: Η οπτική του κειμενικού είδους και της λεξικογραμματικής*. RCEL e-περιοδικό: <http://rcel.enl.uoa.gr/periodical/research1.htm>
- Little, D. 2007. *The Common European Framework of Reference for Languages: Perspectives on the Making of Supranational Language Education Policy*. The Modern Language Journal, 91/4, pp. 645-55.
- Martin, J. R. 2009. *Genre and language learning: A social semiotic perspective*. Linguistics and Education, Volume 20, Issue 1, 10-21.
- Narayanan, S. and Harabagiu, S. 2004. *Question Answering Based on Semantic Structures*. In Proceedings of the 20th International Conference on Computational Linguistics (COLING), pp. 693 - 701. Geneva, Switzerland.
- Petruck, R. L. M. 1996. *Frame semantics*. In Jef Verschueren, Jan-Ola Åstman, Jan Blommaert, and Chris Bulcaen (eds.). *Handbook of Pragmatics 1996*. Philadelphia: John Benjamins.
- Salamoura, A. and Saville, N. 2009. *Criteria features of English across the CEFR levels: evidence from the English Profile Project*. Cambridge ESOL Research Notes, Issue 37, August 2009.
- Surdeanu, M, Harabagiu, S., Williams, J., and Aarseth, P. 2003. *Using Predicate Arguments Structures for Information Extraction*. In Proceedings of the 41st Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics, pp. 8–15. Sapporo, Japan.